

SVADBENI VIJENAC

U etnografskoj zbirci čuvaju se brojni uporabni i ukrasni predmeti koji svjedoče o negdašnjem načinu življenja, o osnovnim granama gospodarenja, o razmjeni iskustva i dobara s bližim i daljim susjedima, o moralnim i estetskim vrijednostima, o dostignućima u graditeljstvu, tekstilnom rukotvorstvu, lončarstvu i ostalim djelatnostima. U cjelokupnom opusu zbirke zrcale se i značajna povijesna događanja, opće promjene u društvu potaknute tehnološkim razvojem kao i kulturno-povijesna strujanja na ovim prostorima. Svaki primjerak priča svoju priču iz prošlosti s važnim porukama za budućnost.

Svadbena vijenac iz Draganića, snimljen 1960. godine.
(Fotoarhiv GMK, Et- 64)

Ovom prigodom izdvajamo originalan svadbena vijenac iz Draganića, otkupljen od Kate Biličić iz sela Mrzljaki. Prema podacima s inventarne kartice nastao je oko 1900. godine. U muzejske knjige upisan je pod brojem Et- 225. Sastoji se od tri bogato nakićena dijela: *venca* (vijenac) *venčaca*, (vjenčić) i *parte* (čeona traka). Služio je kao nakit za opremanje mladenke na dan vjenčanja i na svadbi.

Venac, inv. br. Et- 225 B

Venac, unutarnja strana

Venac je okruglog oblika s promjerom od trideset centimetara. Na vanjskom rubu, s unutarnje strane, nalazi se drveni obruč pojačan širokim kartonskim prstenom. Za obruč pričvršćen je koncem za šivanje. Preko ta dva dijela prebačena je pravokutna crvena tkanina, rubovi koje vise s vanjske strane obruča. Tkanina je na užim krajevima porubljena, a u širi porub uvučena je trobojna vrpca za vezanje. Nakit se sastoji od većih ruža složenih od crvenog *krep-papira*, staklenih kuglica, ogledalca i pupoljaka od posebnog papira. Na sredinu prišiveno je četvrtasto ogledalce, nekoliko staklenih kuglica i crvene svilene vrpce. Vanjski rub vijenca ukrašen je obojenim perjem.

Venčac, inv. br. Et- 225 C

Parta (čeonu traka), inv. br. Et- 225 A

Nakit na **venčacu** nosi uska dugačka traka od debljeg papira presvučena crvenim krep-papirom. Presložena je na pola, a na vanjske krajeve prišivene su crvene platnene trake za vezanje. I vjenčić je okićen sjajnim kuglicama, ogledalcima, te crvenim ružama od papira koje se uzdižu prema gore i završavaju obojenim perjem. Ispod nakita prikopčana je šarena ukrasna traka.

Parta je široka traka od crvenog tvorničkog sukna. S vanjske strane ukrašena je okruglim metalnim ukrasima i sitnim sjajnim raznobojnim perlicama, a s unutarne crvenom svilenom tkaninom.

Svi sastavni dijelovi, kao i vijenac u cjelini, prožeti su tragovima drevnih religijskih shvaćanja, posebice apotropejskim i magijskim elementima. U oči upada ponajprije crvena boja koja je u tradicijskoj kulturi imala posebno značenje. Po narodnom vjerovanju crveno štiti od uroka, jača zdravlje mlade žene, donosi sreću i zadovoljstvo u budućem životu mladenaca. Ogledalca i svjetlucavi nakit štite mladu nevjestu od nepoćudnih sila. Narod ih zamišlja kao strašne demone koji bi mogli naštetiti mladoj nevjesti i njenom porodu.

Svadbeni vijenci poznati su mnogim narodima diljem Europe. Stručnjaci smatraju da su se razvili od obične trake za vezanje duge, raspuštene kose. U svečanim prigodama za traku se uticalo cvijeće koje je poput vijenca stršilo u zrak ili je visjelo preko nje. Trake za vezanje kose zabilježene su u antičko doba, a iz arheoloških izvora doznaje se da su ih Slaveni i Germani poznavali prije dodira s antičkim svijetom (Moszyński 1929: 395, Fehrle 1938: 76).

Prema podacima iz ranoga srednjeg vijeka udane žene morale su pokriti glavu, samo su djevojke nosile prvobitne trake. Često su ih podlagale krutim obručom od drveta, lika ili kartona i kitile različitim nakitom. U tradicijskoj kulturi pojedinih naroda javljaju se pod različitim nazivima, a u stručnim krugovima najčešće se spominje naziv dijadema. I dijademe su vrlo stare, pronađene su u grobovima iz staroslavenskog razdoblja (Moszyński 1929: 394).

Djevojka Rusinka s vrpcom za kosu
(Moszyński 1929: 395)

Djevojačka parta Bela Krajina (Žagar 2004: 164)

Na dan vjenčanja djevojačka dijadema u obliku kruga ili polukruga bogato se kitila cvijećem, pa je nastao vijenac kao glavni ukras, a obruč mu je služio kao podloga. Nerijetko se nakit slagao u obliku sunčanog diska ili drva života, indoeuropskih simbola pobjede i poklika suncu. U želji za što bogatijim ukrasom u vijence su stavljali skupocjen nakit, mirisno bilje, perje, ogledalca i umjetno cvijeće, a mladenke su ih ponegdje nosile i nakon svadbe, dok ne zatrudne ili do rođenja prvoga djeteta (Fehrle 1938: 77, Maslova 1984: 52).

Svadbena kruna, Sunjska Greda
(Vitas 1996:369)

Svatovi, 15. st., Wolfegg
(Fehrle 1938: 81, sl. 74)

Pod utjecajem sredozemne kulture i kršćanstva svadbeni vijenci djelomično su promijenili oblik i postali slični kruni, ali ne uvijek. Ima mnogo slučajeva da se promijenio samo naziv, a vijenac je ostao isti. Promjenom naziva cjelokupno oglavlje dobilo je dodatno značenje koje inače simbolizira moć i vlast, ali i čistoću osobe koja ga nosi (Fehrle 1938: 79, Moslavac 2001: 9). U hrvatskim narodnim nošnjama postoje različiti oblici i oba naziva. Vijenac je za sreću, a kruna je znak za ovlasti mlade žene koje će imati kasnije u obitelji kao gospodarica kuće.

Manje je poznato da su svadbene vijence i nakit od perja nosili muškarci. Zabilježeni su u dijelu Prikarpatja, slične ukrase poznavali su i zapadni Finci, ima ih u Njemačkoj, kod Hrvata u Donjoj Austriji. Daljnjim istraživanjima vjerojatno bi se pronašli i drugdje u Europi. U Draganićima mladoženja je na vjenčanju nosio šešir s velikom kiticom od umjetnih ruža, ogledalca, kuglica i perja, koja bi mogla biti rudiment negdašnjeg vijenca.

Rekonstrukcija svadbenog vijenca, KUD „Sveti Juraj“ Draganići

Etnografski predmeti drevnog postanja poput svadbenih vijenaca, kulturna su svojina mnogih naroda koji su dugo vremena živjeli na istom geografskom prostoru. U svakom narodu oblikovani su prema estetskim vrijednostima i materijalnim mogućnostima onih društvenih zajednica koje su ih njegovale i prilagođavale svojim potrebama. S vremenom je nastala bogata raznolikost oblika i uzoraka kao neiscrpno vrelo za stvaranje novih primjeraka. Brz tehnološki napredak i razvoj industrije potisnuo je narodno stvaralaštvo u drugi plan, rukom izrađeni predmeti izašli su iz svakodnevne upotrebe, zaboravljene su i stare tehnike izrade. Tek su najnoviji procesi globalizacije, zaprijetivši potpunim sivilom na planu tradicijske kulture, potakli otkrivanje i zaštitu onih kulturnih vrednota koje će omogućiti daljnji kulturni razvoj. Kao primjer može se navesti obnavljanje narodnih nošnji, pjesama i plesova za potrebe zavičajnih amaterskih kulturno-umjetničkih društava, utrnutih narodnih običaja, vezova, čipke, izrada suvenira za potrebe turizma.

Draganički svadbeni vijenac također je obnovljen, ali ga ne nose mladenke na dan vjenčanja i na svadbi. Koristi se na priredbama Kulturno-umjetničkog društva „Sv. Juraj“ koje ga je donekle prilagodilo novim okolnostima. Naime, budući da je dugotrajno slaganje nakita uoči nastupa nemoguće, svi su sastavni dijelovi spojeni u naročitu kapu koja se oblikom ne razlikuje od negdašnjih vijenaca.

Literatura:

Fehrle, Eugen

1938: Die Brautkrone. U: *Tracht und Schmuck im nordischen Raum.*, 2. Band. Leipzig, 76 - 81.

Маслова Г. С.

1984: *Народная одежда в востславянских традиционных обычаях и обрядах,*

XIX – начала XX в Москва: Академия наук СССР.

Moslavac, Slavica

2001: *Tradicijaska oglavlja i nakit.* Kutina: Katalog izložbe, Muzej Moslavine.

Moszyński, Kazimierz

1929: *Kultura ludowa Słowian*, knj. I. Krakov.

Niederle, Lubor

1911: *Život starých Slovanu* I. Praha.

Vitez, Zorica

1996: *Mladenka u hrvatskim svadbenim tradicijama.* Zagreb: Etnografski muzej/ institut za etnologiju i folkloristiku. Katalog izložbe.

Зега, Никола

1926: Изовичајене младине капе у Србији. U: *Гласник Етнографског музеја у Београду*, књига I-III. Београд, 68-75.

Зеленин, Димитрие

1926-1927: Женские головные уборы восточных (русских) Славян. U: *Slavia V.* Praha, 303-338; 535-556.

Žagar, Janja

2004: *Pokrivala.* Katalog zbirke. Ljubljana: Slovenski etnografski muzej.

Fotografija:

Branko Balić, Goran Vranić.